

Прометей закутий

Есхіл

Переклад Бориса Тена

ДІЙОВІ ОСОБИ

Влада й Сила — слуги Зевсові.

Гефест — бог-коваль.

Прометей — титан.

Океан — титан.

Хор Океанід — дочок Океанових.

Іо — діва-телиця, дочка Інахова.

Гермес — вісник Зевсів.

Пролог

Скеляста гірська пустеля. Три божества — Гефест з молотом і ланцюгом в руках, Влада і Сила — підводять в'язня Прометея до скелі.

ВЛАДА

От і прийшли ми аж на самий край землі,

В безлюдну далеч Скіфії пустельної.

Пора, Гефесте, повеління виконать

Отцеве і до кручі стрімковерхої

5] Оцього міцно прикувать зухвалого

Нерозривними ковами залізними.

Твій квіт укравши, на усе придатного

Вогню він саяво смертним дав,— за гріх оцей

Повинен кари від богів зазнати він,

10] Щоб навчився Зевсові коритися

І так прихильно до людей не ставився.

О Владо й Сило, волю вже ви Зевсову

Вчинили,— більше вам робити нічого.

А я прикути бога чи наважуся

15] Родимого до кручі буревійної?

Та зважитись повинен неминуче я,-

Отцевим страшно повелінням нехтувать...

(До Прометея).

Високодумний сину велемудрої

Феміди! Хоч недоброхить, кайданами

20] Тебе припну я до бескету голого,

Де ти людського не почуєш голосу

Й обличчя не побачиш; сонцем палений,

Увесь ти почорнієш і радітимеш,
Що світло дня барвистошатна вкрила ніч...
25] Та знову сонце ранню росу висушить,
І знов тебе ця вічна мука гризтиме —
Бо ще й не народився визволитель твій.
Ось плід твоєї до людей прихильності.
Ти богом бувши, гніву не боявсь богів
30] І понад міру смертним ти пошану дав —
Отож ці кручі завжди стерегтимеш ти
Без сну й спочинку, ніг не розгинаючи,
І марні будуть скарги всі і лементи, [27]
Бо невблаганне серце у Кропіона,-
35] Жорстокі завжди ці нові велителі!
ВЛАДА
(до Гефеста)
Для чого час на марні жалі гаєш ти
І бога не сахаєшся, ворожого
Богам, що видав людям твій почесний дар?
ГЕФЕСТ
Покровенство і приязнь — то велика річ!
ВЛАДА
40] Звичайно. А наказу не послухати
Отцевого — ще більше слід боятися?
ГЕФЕСТ
Жорстокий завжди і завзяття повен ти.
ВЛАДА
А сльози проливати — це не ліки теж,
І не трудися марно, не допоможе це.
ГЕФЕСТ
45] Ох, та яке ж огидне ремесло моє!
ВЛАДА
Чого ти нарікаєш? Щиро кажучи,
Причина мук цих — не в твоїй умілості.
ГЕФЕСТ
Хай нею краще інший володітиме.
ВЛАДА
Все можуть боги, тільки не владарити.
50] Нікому не підлеглий тільки Зевс один.
ГЕФЕСТ
Я знаю це й не буду сперечатися.
ВЛАДА

Ти ланцюгами швидше прив'яжи його,
Щоб батько твого не побачив гаяння.

ГЕФЕСТ

Поглянь-бо, ось готові ланцюги йому.

ВЛАДА

55] Вклади злочинця руки в них і, молотом
їх заклепавши, міцно до скали прикуй. [28]

ГЕФЕСТ

Готово,— недаремно потрудився я.

ВЛАДА

Міцніше вдар, притисни, не ослаблюй пут,
Він і з кута тісного вміє вимкнуту.

ГЕФЕСТ

60] Одна рука прибита невідривано.

ВЛАДА

Припни ж тепер і другу, щоб мудрій оцей
Дізнався, що від нього не дурніший Зевс.

ГЕФЕСТ

Чи зможе хто, крім в'язня, докорить мені!

ВЛАДА

Тепер ці груди простроми загостреним

65] Клином залізним і прибий міцніше їх.

ГЕФЕСТ

Ой леле, з мук я плачу Прометеевих!

ВЛАДА

То ти над ворогом ридаєш Зевсовим?

Не довелось би й над тобою плакати.

ГЕФЕСТ

Очам нестерпне бачиш ти видовище.

ВЛАДА

70] Я бачу, що приймає він заслужене.

Та ланцюгами й ребра обв'яжи йому.

ГЕФЕСТ

Я знаю й сам, що треба,— не наказуй-бо.

ВЛАДА

Наказувати буду, ще й покрикну я.

Схилися вниз і в кільця гомілки закуй.

ГЕФЕСТ

75] Готово! Це зробити — невелика річ.

ВЛАДА

Прикуй тепер і ноги процвяховані,-

Суддю в цій справі матимеш суворого. [29]

ГЕФЕСТ

Із поstattю твоєю схожа й мова ця.

ВЛАДА

Сам — будь ласкавий, а моєю гнівністю

80] І вдачею твердою не кори мене.

ГЕФЕСТ

Ходімо звідси,— тож увесь у путах він.

ВЛАДА

(до Прометея)

Тепер зухвальствуй і кради богів дари

Для тих недовгоденних! З тяжких мук твоїх

Здолають, може, смертні увільнять тебе?

85] Даремно Прометея прозорливого

Ім'я ти маєш — сам-бо потребуєш ти

В недолі Прометея-визволителя.

Гефест, Влада й Сила відходять.

ПРОМЕТЕЙ

(сам)

Ефіре божественний! О джерела рік!

О бистрокрилі вітри й незліченної

90] Морської хвилі гомін! Земле, мати всіх,

І всевидючий сонця круг,— вас кличу я,

Погляньте, що — сам бог — я від богів терплю!

Подивіться, ганебне яке

Мордування довгі тисячі літ

95] Терпітиму я!

Безчесні які мені вигдавав пута

Блаженних богів новий володар.

Ой горе! З теперішніх мук і майбутніх

Я ридаю... Коли ж буде край

Безбережному цьому стражданню?

100] Що мовлю я! Прийдешнє все виразно я

Передбачаю завжди, й несподіваних

Нещасть нема для мене,— отже, легко

Повинен долю зносити присуджену:

105] То — нездоланна сила Неминучості.

Та як мені мовчати й як повідати

Про долю нещасливу! Дав-бо смертним я

Почесний дар — за це мене й засуджено:

В сухім стеблі сховавши, джерело вогню

110] Я переніс таємно, й людям сталося [30]

Воно на всі мистецтва їх навчителем.

Оцей-бо злочин я тепер покую, у

В кайданах лютих просто неба висячи.

Чути шелест у повітрі.

А! а! а!

Наближається хор Океанід.

ПРОМЕТЕЙ

115] Але що то за шелест і подих незримий?

Чи то боги? чи смертні? чи інше то щось?

Хто до бескетів цих на край світу прийшов

Видивляться на муки безмежні мої?

Погляньте ж па в'язня, бездольного бога,

120] На отцевого ворога, всім божествам,

Що входжають до Зевса в покої,

Осоружного тим, що не в міру

До смертних прихильності мав.

Ой, шелест я знову чую пташиний,

125] І ефір навколо дзвенить

Від помахів крил легковійних.

Та страшить мене все, що надходить.

На крилатій колісниці з'являється хор Океані д.

Парод

ВСТУПНИЙ ХОР

Строфа 1

Ні, не жахайсь! Льотом легким

Ніжну любов ми до оцих

130] Скель несемо,— ледве вдалось

Нам прихилить хором благань

Серце тверде батька богів,

Нас проводжали буремні вітри...

Брязкіт оков враз долетів

До глибини наших печер,

І, сором забувши святий, босоніж

135] Прилинули в повозі ми крилатім.

ПРОМЕТЕЙ

Ой леле, леле!

О Тетії плодющої памолодь, дочки

Океану-отця, що котить вали [31]

Довкола землі невсипущим потоком,-

140] На мене погляньте, дивіться усі,
Як, кайданами скований, тут
На ненавидній варті мушу стоять
Над урвищем скелі стрімкої.
ХОР

Антистрофа 1

О Прометей! Хмарою жах
145] Нам оповив сповнені сліз
Очі ясні — бачимо ми,
Як на скелі в муках тяжких
Сохне твоє в сором і глум
Сталі міцної вповите тіло.
Небом новий править стерник —
150] Силою Зевс право нове
Завів на Олімпі, святі прадавні
Закони злочинно зламавши нині.

ПРОМЕТЕЙ

О, коли б під землю він кинув мене,
Під склепіння Аїда, що мертвих ховає,
Аж у тартар безкрайній, і там
155] Закував жорстоко в кайдани залізні,
Щоб ні бог, ні смертний, ніхто не радів
Із муки моєї!
А тепер — бездольний, забава вітрів,
Ворогам страждаю на втіху.

ХОР

Строфа 2

Та хто з богів, немилосердний,
160] Із тебе глумував би тут?
Недолею твоєю хто
Не вболіватиме, крім Зевса? Завжди лютий,
Незламний волею, це ж він
владі приборкав своїй
Весь Уранів рід.
165] Вщухне тоді він, як серце утолить чи силою
Хтось одбере йому власть потужну. [32]

ПРОМЕТЕЙ

Хай у путах ганебних, знеславлений, я
Знемагаю тепер,— я іще знадоблюсь
Блаженних пританові, щоб перед ним
170] Прозорливо викрити змову нову,

Що берло й пошану йому відбере.
Та мене не облестить розмовами він
Медяними, погрози суворой страх
Таємниці від мене не вирве, аж поки
175] З кайданів жорстоких мене звільнить,
І за цю нестерпну ганьбу
Побажає сам заплатити.

ХОР

Антистрофа 2

Відваги повен, ти ніколи
Гіркій біді не улягав.
180] Та надто вільно говориш ти,
За тебе душу нам проймає жах пекучий,
За долю журимось твоєю,-
Як через море страждань
В тиху пристань ти
Сам допливеш, непохильний-бо волею Кроносів
185] Син, недіймане у нього серце.

ПРОМЕТЕЙ

Я знаю, що лютий, жорстокий Зевс,
Справедливість йому — його самоволя;
Але прийде час —
Злагіднійте він під ударом важким,
190] Погамує свій безнастанний гнів,
І дружній зі мною закласти союз
Поспішить він до мене назустріч.

Епісод перший

ХОР

(Старша Океаніда)

Скажи всю правду, розкажи докладно нам,
В якій провині Зевс, тебе винуючи,
195] Глумує з тебе тяжко і безчесно так,-
Скажи, як ця розмова не гнітить тебе. [33]

ПРОМЕТЕЙ

Як боляче, як важко це розказувать,
Та гірко ж і мовчати,— так і так болить.
Як боги, вперше почали злоститися
200] І учинивсь між ними лютий заколот,-
Одні-бо скинуть намагались Кроноса,
Щоб Зевс владарив, інші ж їм противились,

Царем богів Кроніда не бажати,— .
В той час титанам радив якнайкраще я,
205] Урана й Геї дітям, та умовить їх
Не міг я. Буйним серцем зневажаючи
Ті хитрощі, самою тільки силою
Вони здобути владу сподівалися.
Не раз я чув провіщення від матері
210] Феміди-Геї (під двома іменнями
Єдина постать), як скінчиться заколот.
Тоді не тиском сили, не потужністю,
А підступом належить подолать богів
(Вони ж мене не вшанували й поглядом,
215] Коли я перед ними говорив про це).
Тому волів я краще в цих обставинах
Вдвох з матір'ю допомагати Зевсові,
Як-то допомагає вільний вільному.
Безодня чорна тартару моєю лиш
220] Порадою — і Кроноса одвічного,
І всіх його сподвижників поглинула.
За цю послугу карою жахливою
Владар богів жорстоко відплатив мені.
Властиво-бо усім тиранам хворіти
225] На боязку до друзів недовірливість.
Питали ви, з якої це причини вій
Глумує так із мене,— все з'ясую вам.
Трон батьківський посівши, між ботами він
Дари почесні поділив і кожному
230] Дав владу. Тільки для людей знедолених
Не залишив нічого, несь-бо смертний рід
Хотів вій винищити і насадить новий.
Ніхто, крім мене, опір не чинив йому,
А я — наваживсь. Людям я рятунок дав,
235] Щоб їм, розбитим громами Кроніона,
На чорне дно аїду не спускатися.
За це ось муки зазнаю такої я,
Що й глянуть страшно, а не те, що стерпіти.
До смертних жалісливому — мені жалю [34]
240] Нема; немилосердний був до мене Зевс,
Але й його неславить, це стидовище.
ХОР
З заліза треба серце мати, з каменю,

З тобою щоб не мучитись стражданнями
Твоїми, Прометену! їх не бачити
245] Воліли б ми — надав серце в жалощах!

ПРОМЕТЕЙ

На мене друзям гірко вже й дивитися.

.....

ХОР

Крім цього, більше не вчинив нічого ти?

ПРОМЕТЕЙ

Позбавив смертних прозирання долі я.

ХОР

Які ж від цього ліки ти їм винайшов?

ПРОМЕТЕЙ

250] Я їх сліпими наділив надіями.

ХОР

Велику смертним помічі дарував ти цим.

ПРОМЕТЕЙ

Вогонь, крім того, дав я їм в супутники.

ХОР

Вогнистий промінь — тим недовгоденним дав!

ПРОМЕТЕЙ

Вогонь навчить їх багатьох умілостей.

ХОР

255] За це тебе Кроніон, так. караючи...

ПРОМЕТЕЙ

Катує, мучить, глуму не послаблює.

ХОР

Невже твоїй недолі і кінця нема?

ПРОМЕТЕЙ

Не буде, якщо сам не схоче Зевс того. [35]

ХОР

Чи схоче ж він? Яка надія? Бачиш ти,

260] щ0] погрішив? Нелегко нам це мовити

І боляче для тебе. Та облишмо це,-

Шукаймо краще із біди визволення.

ПРОМЕТЕЙ

О, легко тому радити нещасного,

Хто навіть і ногою не торкнувся біди.

265] Але ж усе це добре наперед я знав.

Свідомий гріх, свідомий, не зрікаюся,-

Помігши смертним, я себе на муки дав.

Та знемагати в муках не гадав я тут,
На кручі цій високій, у самотності,
270] На скелях, що мені на долю випали.
Страждань ви не оплакуйте теперішніх —
Зійдіть додолу з колісниці й слухайте,
Що має статись, і про все довідайтесь.
Явіть, явіть увагу,— з тим, хто мучиться,
275] Помучтесь разом. Тож біда, блукаючи,
Одних сьогодні, других — завтра здибає.

ХОР

Не відмовимо послуху ми
Тобі, Прометею! Ногами легкими
З бистролетного повозу зіждемо ми,
280] З ефіру, де птахів прозорі шляхи,
До стрімкої підійдемо скелі,-
Про муки твої —
Бажаємо все ми почути.

На крилатому коні з'являється Океан.

ОКЕАН

Довгу-довгу до краю пройшовши путь,
285] Я до тебе прибув, Прометею,
Легкокрилого птаха направивши літ
Без удил, зусиллям волі самої.
Знай же, горем і я вболіваю твоїм,
Ще й спорідненість наша до того мене
290] Спонукає. .

А коли б і не рідний ти був, то нікого
Не шануюся так, як тебе.

Що правду я мовлю, дізнаєшся сам,-
Лестити лукаво не личить мені.

295] Розкажи мені, як же тобі допомогти, [36]

Щоб ти не сказав, ніби маєш ти друга,
Вірнішого від Океана.

ПРОМЕТЕЙ

Це що? І ти моєї муки глядачем
Прийшов? Та як ти зважився, покинувши
300] Одноіменні хвилі й самостворені
Печери кам'яні, в залізородний край
Податись? То для того ти прийшов сюди,
Щоб висловити в горі співчуття мені?
На Зевсового друга, що поміг йому

305] Здобути тронні владу, подивись тепер,-
Якої муки зазнаю від нього я?

ОКЕАН

Все бачу, Прометею, і порадити
Тебе хотів би якнайкраще, хоч ти й сам
Тямущий. Вдачу виправ, сам себе пізнай
310] Подивись — новий-бой над богами цар.

А гострими словами будеш кидатись —
Почує Зевс, хоч би й багато вище він
Сидів, і знай — пекучий біль теперішніх
Страждань цих лиш дитячою забавою

315] Тоді здаватись буде. Погамуй себе,
Нещасний, з мук цих пошукай визволення.

Вже застаріли, може, ці слова мої,
Проте ж відплату й сам високодумної
Розмови, Прометею, розумієш ти,
820] А все ж ти, й мук зазнавши, непокірливий,

Не поступився, мовби ще бажаючи
Нових собі накликати. Наукою
Скористуйся моєю, на рожен не лізь
І пам'ятай: суворий, самовладний цар
825] Керує світом. Я ж піду та спробую,
Як із цієї муки врятувать тебе.

А ти — будь спокійніший, не зухваль отак,
Хіба не знаєш, при твоєму розумі,
Яка буває дяка марнословцеві?

ПРОМЕТЕЙ

830] Тобі я заздрю, бо тепер безвинний ти,
Хоча й на все зі мною разом важився.
Тож не турбуйся мною, — невблаганного
Ти не переконаєш. Стережися-бо,
Щоб і собі цим лиха не накоїти [37]

ОКЕАН

335] Умієш ближніх краще ти порадити,
Аніж себе, — це знаю з дій, не з слів твоїх.
Отож у путь не заважай іти мені.

Я певен, певен, що твоє визволення
Я в подарунок від Кроніда матиму.

ПРОМЕТЕЙ

340] Хвалю тебе і завжди буду дякувать
Тобі за це я. Не ослаб ти запалом,

Та не турбуйся,— хоч і як хотів би ти
Мені в пригоді стати, без полегкості
Для мене марно ти себе трудитимеш.
345] Хай вже мені погано, та не хтів би я,
Щоб іншим це до горя спричинилося.
О ні, й без того тяжко вболіваю я
Недолею Атланта, брата рідного,
Що десь стоїть на Заході далекому,
350] Стовпи землі і неба — нелегкий тягар —
Могутніми плечима підпираючи.
І жаль мені Тіфона стоголового,
Печери Кілікійської осельника,
Оту потвору, від Землі народжену,-
355] Приборкану, безсилу; проти всіх богів
Повстав він, і пашіла буйним полум'ям
Із пащі смерть; вогнем Горгони блискало
З очей, які загрожували Зевсові.
Лле метнув стрілою недріманною
360] На нього Зевс; упавши з неба, блискавка
Зухвалі нахваляння зупинила враз,
І спопелів він, просто в серце вражений;
Безтямним, розпростертим над протокою
Морською тілом він лежить, пригнічений
365] Корінням Етни: на вершині сидючи,
Гефест кує залізо. Але вирвуться
Колись із верхогір'їв ріки полум'я
І язиками пожеруть неситими
Рясні поля Сіцилії родючої,
370] У гromі-блисках бурі вогнедишної
Тіфон всепожирущу лютість вивергне,
Сам громом Зевса на вугілля спалений.
Мене не потребуєш ти навчителем,
Отож, як сам умієш, і рятуй себе. [38]
375] Свою недолю до кінця я витерплю,
Аж поки гнів у серці вщухне Зевсовім.
ОКЕАН
Чи й досі, Прометею, ти не відаєш,
Що слово — лікар гніву найлютішого?
ПРОМЕТЕЙ
Коли завчасно стримувати в серці гнів,
330] А не тоді гасити, як налає він.

ОКЕАН

Скажи мені, що бачиш небезпечного
В моєму піклуванні та відважності?

ПРОМЕТЕЙ

І нерозважну простоту, і марний труд. "

ОКЕАН

На хворість цю послабувать дозволя мені, —
385] Дурним здаватись — вигідно розумному.

ПРОМЕТЕЙ

І цю провину за мою вважатимуть.

ОКЕАН

То цим мене додому ти спроваджуєш?

ПРОМЕТЕЙ

Щоб не придбав ти ворога плачем оцим!

ОКЕАН

Того, що на престолі всемогутньому?

ПРОМЕТЕЙ

390] Остерігайся серце прогнівить йому:

ОКЕАН

Повчальна, Прометею, ця біда твоя

ПРОМЕТЕЙ

Рушай, іди — тримайся свого розуму.

ОКЕАН

Податись у дорогу вже і сам я мав.

Уже-бо птах четвероногий крилами

395] Розлогу потрясає путь повітряну,-

Спочити дома, в стайні, поспішає він.

Океан відлітає. [39]

Стасим перший

ХОР

Строфа 1

Плачемо ми, о Прометей,

Смуток і жаль — доля твоя!..

Лицями вам струмені сліз,

400] Мов з джерела, в ніжних очей

Буйно біжать... Нині-бо Зевс,

Повен злоби, власну пиху

За керівний взявши закон, богам прадавнім

405] Згорда списом грозить могутнім.

Антистрофа 1

Стогін і зойк чути кругом —
Повна ридань ціла земля:
Давніх часів велич твою,
Долю і честь кривих твоїх
410] Славлять гірким смертні плачем,-
Всі, що живуть на цілині
Азійській, всі зойком в один злилися стогін —
Жаль за твої страждання люті.

Строфа 2

415] Діви-верхівні з Колхіди,
У боях непохливі,
Скіфів юрми, що далеко
За болотом Меотіди
Край посідають дикий;

Антистрофа 2

420] Арабійці — квіт Арєїв,
Стрімковерхого країни
Города біля Кавказу,-
Враже військо в брязкотінні
Гострокінчастих ратищ. [40]

Епод

425] Тільки одного раніше ми знали
Титана в сталевикайдових муках,-
Бога Атланта, й понині —
Сила і міць — він хребтом підпирає потужним
Неба важке склепіння...

430] Ревуть прибоєм, стогнуть буруни,
Ридає моря глибочінь,
Аїду чорна загула безодня,
Журно журкочуть прозорі струмки,-
435] Джерела рік жалем спливають.

ПРОМЕТЕЙ

Не думайте, що то з сваволі й гордоців
Мовчу я, — в грудях серце розривається,
Коли погляну на оцю ганьбу свою!
Хто, як не я, новітнім божествам оцим
440] Розподілив почесної судьби дари?
Мовчу вже, ви-бо знаєте й самі про це,-
Ось про долю смертних ви послухайте:
То я ж їм, дітям нетямущим, розум дав,

Я наділив їх мудрою розважністю.

445] Не для докору людям це розказую,-

Лише щоб силу показати дарів моїх.

Вони раніше й дивлячись не бачили

І слухавши не чули, в соннім маренні

Ціле життя без просвітку блукаючи.

450] Не знали ні теслярства, ні підсонячних

Домів із цегли, а в землі селилися,

Мов комашня моторна, десь у темряві

Печер глибоких, сонцем не осяяних.

І певної ще не було прикмети в них

455] Для зим холодних, і весни квітучої,

І золотого літа плодоносного.

Весь труд їх був без тями. Таємничий схід

І захід зір небесних пояснив я їм.

З усіх наук найвидатпішу винайшов

460] Науку чисел, ще й письмен сполучення

І творчу дав їм пам'ять — цю праматір муз.

І в ярма перший уярмив тварини я,

Щоб у важкій роботі, приневолені,

Людей своїми заступили спинами. [41]

465] Я віжколюбних коней в колісниці впріг —

Забагатілих розкошів оздоблення.

Хто, як не я, для мореплавців вигидав

Між хвиль летючі льнянокрилі повози?

Для смертних всі знаряддя ці я винайшов,

470] Собі ж, бездольний, не знайду я способу,

Як із біди своєї увільнитися.

ХОР

Вже й розум губиш у гапєбних муках ти!

Немов поганий лікар недосвідчений,

Що сам захворів, блудиш і сумуєш ти,

475] Собі самому ліків не знаходячи.

ПРОМЕТЕЙ

Та вислухайте далі, і здивуетесь,

Які я мудрі винайшов умілості

Й мистецтва,— з них найважливіші ось які:

Хто занедужав, ні пиття цілющого

480] З трави-гойниці, ні мастей не знаючи,

Без допомоги загинув лікарської,-

Я їх навчив вигойні ліки змішувати,

Щоб цим перемагати всякі хворості.
Для них я різні віщування способи
485] Установив, і перший сні я визначив,
Що справджуються; роз'яснив я значення
Прикмет дорожніх, і таємних висловів,
І льоту хижих, кривопазуристих птиць —
Яка на добре чи на зле провісниця;
490] Усі пташині з'ясував я звичаї —
І як живе з них кожна й чим годується,
Яка в них ворожнеча і любов яка.
Я показав, якими мають нутроші
У жертви бути, щоб богам подобатись,
495] Якими — жовчі і печінок кольори.
Товстенні стегна попаливши й тельбухи
Тварин жертовних, викрив перед смертними
Я потаємну вмілість передбачення
В огнистих знаках, ще ніким не бачених.
500] Це все — від мене. Хто посміє мовити,
Що глибоко попід землею сховані
Скарби — залізо, мідь, срібло і золото —
Він па вигоду людям, а не я, знайшов?
Ніхто, крім тих, хто безсоромно хвастає. [42]
505] А коротко сказати, то довідайтесь:
Від Прометея — всі в людей умілості.

ХОР

Про смертних не турбуйся понад міру ти.
І не занедбуй у нещасті сам себе,-
Ми певні, що, звільнившись із кайданів цих,
510] Ти перед Зевсом міццю не поступишся.

ПРОМЕТЕЙ

Всевадна Доля вирок не такий дала,-
Ще безліч муки й катувань ще тисячі
Я перетерплю, поки з пут цих визволюсь:
Безсила вмілість перед Неминучістю.

ХОР

515] А хто стерничий тої Неминучості?

ПРОМЕТЕЙ

Три Мойри і всепам'ятні Еріннії,

ХОР

Невже сам Зевс їм силою поступиться? —

ПРОМЕТЕЙ

Йому своєї долі не уникнути.

ХОР

Хіба Кронід не завжди царюватиме?

ПРОМЕТЕЙ

520] Про це вам не дізнатись — не випитуйте.

ХОР

Велику, видно, криєш таємницю ти.

ПРОМЕТЕЙ

Зверніть на інше мову, — розголошувать —

Про це не час, це мушу якнайглибше я

Ховати,— таємниці як дотримаю,

525] То з мук ганебних і кайданів визволюсь. [43]

Стасим другий

ХОР

Строфа 1

Зевс можновладний на нас

Хай свою міць не насилає ніколи!

Хай богам ми в жертву благальну принести

530] Не баримося биків

Там, де хвиль Океана-отця невгавний шум!

Й словом не схибити нам —

535] Це бажання завжди плекаймо в серці своїм.

Антистрофа 1

Солодко бавити нам

Довгий свій вік в радісно-буйних надіях,

Світлих мрій мед серцю в поживу давати —

Та. від жалю тремтимо,

540] Зрячи в лютих без ліку муках тебе...

Зевса-бо не боячись,

Ти свавільно смертних шануєш, о Прометей!

Строфа 2

Сподівайся подяки невдячної,

545] Друже! Поміч яка,

Порятунок який — від тих недовгоденних!

Чи не знав ти — безсиллям кволим, наче мрія,

Рід сліпий людства бездольного спутано.

550] Смертних водіння ніколи

Вічного ладу не зрушить —

Волі Зевса не здолає.

Антистрофа 2

Від неволі твоєї ми навчені

Цього, о Прометей.

555] Чи такими тебе піснями всі вітали

Ми навколо купелі шлюбної і ложа

В світлий час радості — втіхи весільної,

В час, як, дарами схиливши, [44]

Нашу сестру Гесіону

За свою ти взяв дружину?

Вбігає божевільна Іо, — в неї на лобі коров'ячі роги.

ІО

Що за край? Що за люди? І хто це стоїть,

Обмаяний бурями; в Путах міцних

На скелі стрімчастій? За злочин який

Він терпить цю кару? Повідай, куди

565] Я, нещасна, тепер заблукала?

А-а-а!

Знов овід цей жалить мене, бездольну,

Жахає знов пастух тисячоокий —

Аргоса привид, сина Землі!

570] Зором лукавий — мчить по світах,

Його земля й по смерті не приймає.

І, знедолену, мене гонить він,

Схудлу з голоду, понад рінь морську!

Строфа

575] Десь дуда гуде восколіплена,

Смутен сон навіваючи...

Ой куди, куди та й завів мене

Блукань довгий шлях?

І за що, Кроніде, за який гріх

На мене наслав ти оцих мук гіркий біль?

О-ой!..

580] І, оводом жахаючи,

Нещасну діву мучиш божевільну?..

Попали вогнем, під землею скрий,

Морським звірам дай

Мене в поживу, о царю, блгань

Не зневаж моїх!

Доволі я блуканнями

Намучилась, а як із муки вимкнути —

І досі я не знаю.

Почуй діви-телиці жальний зойк!

ПРОМЕТЕЙ

Як не почути гнаної злим оводом
590] Іпаха доньки, що, опікши Зевсові
Коханням серце, Гери гнів накликала
І от — блукає гонами безкраїми. [45]

ІО

Антистрофа

Звідки батькове ім'я знаєш ти?
Хто ж ти сам, безталаннику,
595] Що біду мою оповів мені,
Безталанниці?
Назвав ти недугу, що велінням
Богівським жалить-сушить мій мозок весь час.
О-ой!..

600] І скоками шаленими

Сюди я в муках голоду примчала,
Гнана ревністю Гери гнівної.

Чи страждає хто,

О нещасливий, так, як мучусь я?

Та скажи мені,

605] Що далі перетерпіти

Я ще повинна,— ліками цілющими

Порадь мене, як знаєш.

Озвись! Діві блуденній скажи все,

ПРОМЕТЕЙ

Все розповім я, що почути хочеш ти,

610] В прості слова загадок не вплітаючи,

Як личить перед другом відкривать уста,-

Вогнеподавця Прометея бачиш ти.

О ти, що смертним спільну користь виявив,

Бездольний Прометею, за що терпиш так?

ПРОМЕТЕЙ

916 Над муками своїми щойно плакав я.

ІО

Тож і для мене ласки не відмовиш ти?

ПРОМЕТЕЙ

Спитай — якої, і про все дізнаєшся.

ІО

Скажи, хто до бескету прикував тебе?

ПРОМЕТЕЙ

Веління Зевса, а рука Гефестова. [46]

ІО

620] А за який ти злочин терпиш кару цю?

ПРОМЕТЕЙ

І того досить, що тобі вже мовив я.

ІО

Скажи одно лиш: чи коли настане край

. Блукань оцих для мене, нещасливої?

ПРОМЕТЕЙ

Не знати цього краще, ніж довідатись.

ІО

625] О, не ховай, що маю-перетерпіти!

ПРОМЕТЕЙ

Тобі цієї не відмовлю послуги.

ІО

Чому ж із відповіддю ти загаявся?

ПРОМЕТЕЙ

Я б рад, та дух боюся твій стривожити.

ІО

Не дбай про мене більше, аніж я сама.

ПРОМЕТЕЙ

630] Сама ти побажала — ну, то вислухай.

ХОР

Стривай! Частина втіхи хай дістанеться

. І нам. Раніш довідаймось од неї ми,

Як саме ця недуга з нею сталася,

Від тебе ж хай почує про кінець біди.

ПРОМЕТЕЙ

635] Іо, вчинити ласку їм повинна ти,

Вони ж до того й сестри твому батькові.

Тож радісно і плакати, і жалітися

На долю перед тими, хто, вчуваючи

Жалі твої, сльозами й сам умиється.

ІО

640] Не знаю, як вас можна не послухати, —

Про все ви в простій повісті почувете,

Дарма що я крізь сльози повідатиму

Про бурю богонаслану й спотворення [47]

Мені, нещасній, і людського образу.

645] Не раз у пільмі ночі сонні видава,

Світлицею витаючи дівочою,

Мені шептали: "О щаслива дівчино,

Пощо дівуєш довго? Шлюб величний ти
Могла б узяти, сам-бо Зевс — опалений
680] Жаги стрілою і Кіпріди радощі
З тобою хтів би розділити. Божистого
Не відкидайся лежа,— до Лернейських лук,
Де батькові кошари і стада, приходь
Очей жадобу вдовольнити Зевсові".
655] Щоночі цими снами опанована,
Я мучилась, нещасна, доки батькові-
Розповіла я про вночішні видива.
Провісників в Додону і до Піфії
Він посилав численних, щоб довідались,
660] Як словом чи ділами догодить богам.
Вони вертались і в неясних висловах
Двозначну, темну відповідь приносили.
Діждав Інах ясної врешті провісті:
Було йому виразно оповіщено —
665] Мене із дому і з вітчизни вигнати,
Щоб безнастанно по світах блукала я,
А не схотів би, то вогниста блискавка
Спаде від Зевса і попалить рід увесь.
Провіщенню Локсієвому вірячи,
670] Отець мій з хати рідної прогнав мене.
Обом було нам важко, але Зевсова
Узда його до того приневолила.
І враз я розум і подобу втратила
Й, жалистим гнана оводом, як бачите —
675] Рогата — мчала скоками шаленими
До джерела Керхнеї добропитної,
До пагір Лернських, і землепароджений
Пастух, гнівоневтомний Аргос гнав мене
І скрізь очима стежив незліченними.
680] Життя від нього нагла відібрала смерть,
Мене, ж і далі, жалену злим оводом,
Цей з краю в край ганяє божественний бич.
Ти чув усе. Скажи, як можеш, чим моє
Скінчиться лихо. Та, в біді жаліючи,
685] Мене словами не втішай облудними,-
Нещиру мову слухать — то найгірший біль. [43]

ХОР

Ой годі, годі, зупинись!

Та ніколи-бо й не гадали ми,

Що нам слух торкне дивна мова ця

690] І нестерпучих, непосильних мук оцих

Жахний глум-ганьба

Дволезим вістрям пройме душу нам!

Ой доле, доленько...

695] Іо нещастя трепетом поймає нас!

ПРОМЕТЕЙ

Зарано, повні страху, ви ридаєте,-

Заждіть, і до останку все почуєте.

ХОР

То говори,— стражденникам так радісно

Кінця скорботи наперед дізнатися.

ПРОМЕТЕЙ

700] Вас вдовольнив я радо в попередньому

Бажанні — пожадали-бо довідатись

Від неї ви самої про біду її.

Послухайте ж, які Страждання дівчина

Бід гніву Гери має перетерпіти.

705] А ти, дитя Інахове, слова мої

Складай у серці, щоб блуканням знати край.

Йди на схід сонця крізь поля неорані

І дійдеш до кочів'я Скіфів. В плетених

Наметах, на колесах вік живуть вони

710] На вольній волі, всі далекосяглими

Озброєні стрілами. Не підходь до них,

Але направ над берегом ступні свої,

Де стогне море під стрімкими скелями.

Ліворуч там Халіби-ковалі живуть,

715] їх стережися,— дикі, негостинливі

Вони. Йди далі до ріки Напасниці,

Непомилково названої так,— її

Не переходь, неперехідну, поки аж

Хребта Кавказу дійдеш височенного,-

720] З його вершин бурхливий рине струмінь цей.

Сусідні зорям перейшовши бескети, [49]

Іди на південь і ватаги здибаєш

Дів-амазонок, що мужів ненавидять,-

При Термодонті й Теміскірі їх житло, —

725] Де кораблі жахає Салмідеської
Затоки паша — мореплавців мачуха.

Ті амазонки радо проведуть тебе,
І дійдеш ти до Істму Кімерійського —
Тісних воріт приморських. Далі сміливо

730] Протоку Меотійську переплинеш ти,
І славна в людях пам'ять переправі цій
Зостанеться,— в честь тебе називатимуть
її — Боспор. Європи ґрунт покинувши,
На суходіл Азійський ти дістанешся.

735] Що ж, цар богів — чи не до всіх однаково
Жорстокий? Зажадавши бог із смертною
, З'єднати ложе, на блукання сам її
Прирік він. І гіркого ж ти, о дівчино,
На шлюб собі спіткала нареченого!

740] Все, що від мене чула ти сьогодні тут,
Я не назвав би навіть передмовою.

ІО

Ой леле, леле...

ПРОМЕТЕЙ

З болючим зойком знову застогнала ти!
Що ж буде, як і дальші лиха знатимеш?

ХОР

745] Які ж їй далі муки, чи розкажеш ти?

ПРОМЕТЕЙ

Бурхливе море згуби нещасливої.

ІО

То нащо й жити! Чи не краще з дикої
Верховини сторч головою кинутись,
Об землю вщент розбитись і звільнитися

750] З цієї муки! Раз умерти легше-бо,
Ніж день у день так тяжко-гірко мучитись. [50]

ПРОМЕТЕЙ

А як би ти мої страждання стерпіла!

Адже ж мені і вмерти не присуджено,-

Була б та смерть увільненням од мук моїх,

755] А так — моїм стражданням і кінця нема,

Аж поки Зевс не упаде з державності.

ІО

Невже владання Зевсове повалиться?

ПРОМЕТЕЙ

Раділа б ти, гадаю, це побачивши?

ІО

Чому ж би й ні, як мучусь через нього я!

ПРОМЕТЕЙ

760] Отож дізнайся — це насправду станеться.

ІО

Хто ж самовладці берло відбере йому?

ПРОМЕТЕЙ

Він сам — через бажання нерозсудливі.

ІО

А як? Скажи, як не пошкодить мова ця.

ПРОМЕТЕЙ

До шлюбу ставши, потім жалкуватиме.

ІО

765] З богинею чи смертною — скажи мені?

ПРОМЕТЕЙ

Нащо тобі? Невільно говорити це.

ІО

Невже дружина відбере від нього трон?

ПРОМЕТЕЙ

Дитя родивши, від отця могутніше.

ІО

І неспроможний долі він уникнути? [51]

ПРОМЕТЕЙ

770] Ні, як не буду вільний від кайданів я.

ІО

Хто б проти волі Зевса міг звільнить тебе?

ПРОМЕТЕЙ

Йому з твоїх потомків бути суджено.

ІО

Як кажеш? Син мій із біди звільнить тебе?

ПРОМЕТЕЙ

Так, третій по десятому народженні.

ІО

775] Нелегко зрозуміти це провіщення.

ПРОМЕТЕЙ

Ти й про свої нещастя не допитуйся.

ІО

Обіцяної ласки не відмов мені.

ПРОМЕТЕЙ

Із двох я подарую щось одне тобі.

ІО

Із чого саме — поясни, хай виберу.

ПРОМЕТЕЙ

780] Що ж, вибирай — чи про останок мук твоїх

Розповісти, чи про мов визволення?

ХОР

Яви одну ти ласку їй, а другу — нам,

Прохання не занедбуючи нашого:

їй сповісти подальшого блукання шлях,

785] А нам скажи про твого визволителя.

ПРОМЕТЕЙ

Як хочете, не буду сперечатися,-

Про все, що ви бажали, розкажу я вам.

По-перше, про твою, Іо, блуденну путь —

, Ти ;к запиши це на таблицях пам'яті.

790] Потік той перейшовши, суходолів грань,

Прямуй на пломенистий, сонцесяйний Схід. [52]

Минувши моря гомін, ти добудешся

До передгір Кісфени — піль Горгонових,

Форкіді там домують, з видом лебедів

795] Три діви староденні,— спільне око в них

І зуб один, ні сонце їм не сяє вдень,

Ні місяць — серед ночі. Недалеко там

Є три Горгони — людоненависниці,

Крилаті сестри змієкосі,— глянувши

800] На них, людина без дихання падає;

От їх, кажу, і треба стерегтись тобі;

Послухай далі про нові страховища:

Не йди до грифів гостродзьобих, Зевсових

Псів негавкущих; бійся й раті кінної .

803 Тих арімаспів однооких,— житла їх

Вздовж берегів Плутона злotoхвильного.

Від них тікай і прийдеш у далекий край

До чорного народу, що при сонячних

Живе джерелах, там, де Ефіоп-ріка.

810] Йди берегом до водоспадів, де з висот

Біблоських добропитні хвилі котить Ніл

Священний. На трикутну землю виведе

Тебе він в гирло нільське, де тобі, Іо,

Й синам твоїм побудувати висілок

815] Дано далекий. Що ж для тебе в мові цій

Незрозуміле, темне, то про все мене
Перепитай і знатимеш докладно все,-
Дозвілля в мене більше, ніж хотів би я.

ХОР

Як далі ще розповідати маєш їй,
820] Щось проминувши, про гіркий блукання шлях,
То говори, — а все сказав, то вияви
До нас ти ласку — пригадай, що просимо.

ПРОМЕТЕЙ

Про шлях мандрівний чула до кінця вона.
Але щоб знала, що не марно слухала,
825. Скажу їй, що раніше перетерпіла,-
Хай доказом це буде на слова мої.
Тож оповідань промину багато я
І до останніх перейду блукань твоїх.
Коли прийшла ти до землі Молоської,
830] Додони недалеко крутогорої,
Де храм пророчий Зевса Феспротійського, [53]
Там — диво невимовне! — віщим шелестом
Дуби пророчі мовили без загадок,
Що ти дружина славна будеш Зевсові.
835] Чи ще й тепер ця мова не лестить тебе?
Відтіль, безумством жалена, помчала ти
Шляхом приморським до затоки Рейської
І знов верталась гонами шаленими.
В часи прийдешні — знай це — Іонійською
840] Оту морську затоку називатимуть
На спогад людям про твою блуденну путь.
Тобі ознака буде це, що розум мій
Далеко більше бачить, ніж одкрито всім.
І їй, і вам я разом далі все скажу,
845] На слід вернувшись мови попередньої,
В самому гирлі нільським, на краю землі,
В розлогих плавнях місто Каноб найдеш ти.
Там Зевс тобі поверне розум дотиком
Руки пестливим, і породить чорного
850] Епафа, соіменного зародженню
Від Зевса. Урожаї він збиратиме
З землі, що Ніл широководий зрошує.
У поколінні п'ятім п'ятдесят сестер
Вернеться в Аргос, не з бажання власного —

855] З братителями шлюбу уникаючи
Покревного.. Ті ж у пориві хтивості,
Мов яструби, голубок полюватимуть,
На ловах шлюбу гонячись невловного.
Але не дасть їм заздрий бог дівочих тіл.
860] Земля Пелазга прийме... вбитих Аресом
Через жіночі руки, що вночі разять;
Дружина кожна віку збавить мужеві,
Мечі дволезі в їх крові купаючи,
Хай втішить так Кіпріда й ворогів моїх!
865] Одна лиш, любощами зачарована,
Ослабне духом і не вб'є заснулого,
Волюючи вже краще слабодохою,
Аніж смертоубивцею уславитись.
Царів Аргоських з неї розпочнеться рід.
870] Багато слів потрібно, щоб сказати все.
Із цього роду вийде славний стрілами
Герой,— мене він визволить із мук тяжких.
Від титаніди-матері, прадавньої
Феміди, це провіщення було мені. [54]
875] Коли і як то буде — надто довго це
Розказувать, та й користі — ніякої.
ІО
Ой леле, ой леле...
Запалало в мені божевілля знов,
Безжального овода гостре жало
880] Пече без вогню!
І жахається серце, і груди рве,
І обертом очі кружляють мені,
Кудись пориває безумний шал,
І язик мій у спраглих німіє устах,-
885] Каламутним годі здолати словам
Божевілля навальну хвилю.
(Охоплена божевіллям, Іо втікає).

Стасим третій

ХОР

Строфа

Мудрий, о мудрий був той,
В думці хто мав перший, а потім уголос
Нам провістив, що належить

890] З рівними шлюб нам брати, далеко-бо
Краще це, ніж, бувши голотою,
Прагнути шлюбу з тією, що в розкошах
Мліє, своїм пишаючись родом.

Антистрофа

Мойри, о мойри, хай з нас
895] Жодну вам трьом не випадав ніколи
Зріти на Зевсовім ложі!
Хай із небес нам мужа не-відати!
Горне жах нас, немужелюбною
Зрячи дівочість Іо, в гірких блуканнях
900] Пещену Гери карою злою! [55]

Епод

Ми рівного яє боїмося шлюбу —
Коли б лише любов богів могутніх
Нас не нагляділа ненатлим оком?
Борня то незборенна, невихідна путь.
905] Що буде а нами? Як нам і куди
Від Зевса, від жаги його тікати?

Ексод

ПРОМЕТЕЙ

Хоч Зевс і гордий серцем — злагіднішає,
До шлюбу він такого-бо ладнається,
Який його із трону скине й царської
910] Позбавить влади. Отоді-то батькове
Кляття справдиться, що наклав на кривдника,
З престолу Крон упавши стародавнього.
А як з біди такої Зевсу вимкнути —
З богів нікому не добрати способу.
915] Лиш я це знаю. Хай, на троні сидячи,
Він тішиться громами піднебесними,
Хай сипле з рук вогнями-блискавицями.
Та вже не допоможе це ніяк йому —
Впаде безславно і не підведеться вій, ,
920] Такого-бо на себе нездоланного
Тепер противоборника готує він,
Що той палкіше блискавиці полум'я
Знайде і грім грімкіший від небесного;
Морям грозу і землям потрясателя —

925] Тризубця він розтрощить Посейдонові,-
Тоді довідається Зевс повалений,
Що рабство — це щось інше, аніж влади трон.
ХОР.

Чого бажаєш, те й пророчиш Зевсові.

ПРОМЕТЕЙ

Не тільки я бажаю, але й буде так.

ХОР

930] Хтось, видно, і над Зевсом пануватиме? [56]

ПРОМЕТЕЙ

Він кару тяжчу, аніж я, терпітиме.

ХОР

Як слів цих вимовляти не боїшся ти!

ПРОМЕТЕЙ

Чого ж боятись? Смерті непідлеглий я.

ХОР

Наслати муки ще лютіші може він.

ПРОМЕТЕЙ

935] Хай шле — нема для мене несподіванок.

ХОР

Той мудрий, Адрастеї хто вклоняється.

ПРОМЕТЕЙ

Шануйте ви владущих і уleshуйте,

Для мене ж менше від нічого важить Зевс,-

Хай робить що захоче цей короткий час,

940] Недовго він богами керуватиме.

Та он від Зевса, бачу, посланець біжить —

Прийшов він, певно, із повою звісткою,

Оцей служник тирана новочасного.

З'являється Гермес.

ГЕРМЕС

До тебе, мудрія гостроязикового,

945] Богів зрадливця, а людей шановника,

До тебе, вогнекрадця, промовляю я!

Звелів отець все розказать про шлюб отой,

Що через нього, похвалявсь ти, влади він

Позбудеться. Докладно і виразно все

950] Ти, Прометею, розкажи без загадок!

Цю путь удруге не примушуй міряти,-

Сам знаєш-бо, цим Зевса не власкавити.

ПРОМЕТЕЙ

Яка зарозуміла й гордовита вся
Розмова ця прислужника богівського!
955] Недавно ви при владі стали й мислите.
У замках безпечальних домувать повік?
Падіння двох тиранів чи не бачив я? [57]
Побачу, як і третій, що при владі є,
Впаде ганебно й скоро. Сподівався ти,
860] Що цих богів новітніх я злякаюся?
Далеко ще до цього. Поспішай назад
Дорогою, якою і прийшов сюди,-
Нічого ти від мене не дізнаєшся.
ГЕРМЕС
Отож-бо цим зухвальством і сваволею
965] Себе й завів ти в безвихідь страждань оцих.
ПРОМЕТЕЙ
Свого нещастя на негідне рабство я
Не проміняю,— це запам'ятай собі.
ГЕРМЕС
Мабуть, у рабстві краще бути в скель оцих,
Ніж Зевса-батька вісником довіреним?
ПРОМЕТЕЙ
970] Отак і треба зневажать зневажників.
ГЕРМЕС
Ти муками своїми мовби тішишся?
ПРОМЕТЕЙ
Я тішуся? Такої ворогам моїм
Жадав би я утіхи, й серед них — тобі.
ГЕРМЕС
За ці нещастя і мене винуєш ти?
ПРОМЕТЕЙ
875] Скажу одверто,— всіх богів ненавиджу,
За добре злим мені вони віддячили.
ГЕРМЕС
Як подивлюсь я — справді тяжко хворий ти.
ПРОМЕТЕЙ
Як хворість то — ненавидіти ворога.
ГЕРМЕС
Але ти в щасті був би ще нестерпніший!
ПРОМЕТЕЙ
Ой-ой!
ГЕРМЕС

980] Ой-ой? Це слово невідоме Зевсові. [58]

ПРОМЕТЕЙ

Старіючи, усього час навчить його.

ГЕРМЕС

А ти ще й досі не навчився розуму.

ПРОМЕТЕЙ

Ба ні,— не розмовляв би я з прислужником.

ГЕРМЕС

Нічого, видно, батькові не скажеш ти?

ПРОМЕТЕЙ

985] Не дякувать чи можу, власкавлений!

ГЕРМЕС

Глузуєш ти із мене, ніби з хлопчика.

ПРОМЕТЕЙ

Чи ти ж не хлопчик? Навіть ще дурніший ти,

Якщо від мене сподівався довідатись.

Ні мук таких немає, ані хитрощів,

990] Щоб ними Зевс присилював сказати це,

Аж поки пут ганебних не розв'яже він.

Нехай палючим кидав він полум'ям,

Завіє все снігами білоперими, .

Громами хай загрожує підземними,-

995] Нічим мене сказати не присилує,

Кому його належить з трону скинути.

ГЕРМЕС

Побачиш сам, чи допоможе це тобі..'

ПРОМЕТЕЙ

Все передбачив і давно вже зважив я.

ГЕРМЕС

Наважся, о наважся, нерозсудливий,

1000] Хоч задля мук цих розумніше мислити.

ПРОМЕТЕЙ

Дарма, мов хвиль прибоєм докучаєш ти

. Вмовлянням. Не думай, що, лякаючись

Погрози Зевса, стану я, мов жінщина,

Благать, кого ненавиджу, й ламатиму

1005] я руки по-жіночому, щоб змилювавсь

І увільнив з кайданів,— ні, не буде так. [59]

ГЕРМЕС

Багато, але марно розмовляв я тут.

Ні, цього серця не зм'якшить благаннями.

Мов огир неїжджалий, він узду гризе,
1010] Пручається і з віжками змагається.
Та кволі, недоречні хитрування ці,-
Сама лиш самопевність нерозумного
Не варта аж нічого. Як словам моїм
Ти не скорися — глянь, якою бурею , -
1015] Хвилешна хвиля муки неминучої
Тебе настигне. Скелі стрімковерхі ці
Розтрощить батько громом-блискавицею
Полум'яною, і обійми каменю
Твоє сховають тіло. Довгі сповняться
1020] Віки, аж поки вийдеш знов на світло ти
Й орел кривавий, цей крилатий Зевсів пес,
Шматки великі рватиме пожадливо
Від твого тіла, і щодня приходить
Цей буде гість незваний і печінкою
1025] Живитися твоєю почорнілою.
Стражданням цим не дожидай закінчення,
Покіль з богів котрий у тяжких муках цих
Тебе заступить і в Аїд безпремінний
За тебе зійде, в глиб сумного Тартару.
1030] Над цим подумай. Не хвальба порожня то,
А вирок найсуворіший, бо в Зевсових
Устах нема неправди, свого слова він
Додержує. Тож роздивись, роздумайся
І не вважай зарозумілих гордощів
1035] За кращі від звичайної розважності.
ХОР
Здається, все до речі говорив Гермес:
Пихи позбутись радить він і мудрої
Розважності шукати. Тож послухайся,
Ганьба для мудрих — помилки триматися.
ПРОМЕТЕЙ
1040] Все я знав наперед, що звістив він мені.
Мук зазнати ворогу від ворогів —
Не ганьба. Хай же ринуть на мене вогню
Дволезого кучері, неба ефір
Хай від грому, від натиску буйних вітрів
1045] Розірветься на частки: землю важку [60]
Аж до самих основ, до коріння її,
Переможний хай похитне буревій;

В шумуванні шаленім хвилі морські
Хай сплетуться з шляхами небесних світил.
1050] В вирівному коловертні долі нехай
Закинуть в Тартару чорну глибінь
Моє знесилене тіло — на смерть
Ніколи мене не вбити!

ГЕРМЕС

Такі розмови, такий рішенець
1055] Лише від безумця можна почути!
Та й чи довго йому збожеволіти в цій
Недолі й шаленість послабити чим?
(До Океанід).

Але ви, що стражденним горем його
Вболіваєте тужно,— швидше біжіть
1060] Якнайдалі від цих непривітних місць.
Щоб розум ясний не змутило вам
Неослабне грому рикання.

ХОР

Говори щось інше, такої порадь,
Щоб послухали ми, не до мислі-бо нам
1065] Своє ти промовив нестерпне слово.
На негідний учинок підбурюєш нащо?
Ми готові все перетерпіти з ним,
А до зрадників вчилися ненависті ми,
І з пороків усіх

1070] Для нас найогидніша зрада.

ГЕРМЕС

Отож пам'ятайте, вам мовив я все
Наперед,— як надійде нещастя, тоді
Вже на долю не ремствуйте і не кажіть,
Що вас кинув в біду несподівану Зевс.
1075] Ні, не він, а самі себе губите ви.
Бо, знаючи все, не нагло, як стій,
Не таємним опинитесь відступом ви
В невихідних тенетах Ати-біди,-
Заплутає вас недоумство.

ПРОМЕТЕЙ

1080] де в розмовах нікчемних, а справді земля
Захиталась, і грому лупи глухі [61]
Вже ревуть недалеко, грізних блискавиць
Вже спалахують завитні полум'яні,

1085] І куряву вихри крутять, женуть.

Супротивні вітри летять звідусіль

В незрименному герці,— заколот, бій,

Вітрове повстання! В страшній боротьбі

Все змішалось — повітря і хвилі морські!

1090] Всю цю бурю наслав розлючений Зевс,

Щоб мене вжахнути.

О пречесна мати моя, о ефіре,

Що світлом усіх обіймаєш, поглянь —

Я страждаю безвинно.

При гromі й блискавицях скеля з Прометеєм провалюється в безодню.